Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1063 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1879

ԼՐԱԳԻՐ

ՏՆՕՐԷՆ ԽՄԲԱԳԻՐ
ԵՒ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ
ՆԻԿ. Մ. ԹԻՒԼՊԵՆՏՃԵԱՆ

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ,
Գալաթիա Բէրչէմպէ Բազար
Խրի խանի դէմը Սամուր փողոց Թիւ 13

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԹԵՐԹԸ 20ՓՐ. ԱՐԺԷ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ոսկեդրամ
Կ. Պոլսոյ համար
Տարեկան ղրշ. 100
Վեցամսեայ » 50
Եռամսեայ » 25
Գաւառաց համար
Տարեկան ղրշ. 150
Վեցամսեայ » 75
Եռամսեայ » 40
Օտար երկիրներն. 40 Ֆրք.

ԱԶԳԱՅԻՆ,

Մեր ազգ. գործոց ներքին ընթացիցը ուշադիր աչօք դըննող և հմուտ անձ մը՝ մի քանի ճշմարտութեանց լիովին կը համոզուի.

Մէկը սա է թէ՝ ազգին ունէ պաշտօնական մէկ մարմնոյն մէջ եթէ նրբամիտ խարդաւանիչ կամ էնէրժիք մը գտնուի, միւս բոլոր անդամներն կամ ամբողջ ժողովն անզգալաբար իր ետեւէն կ'քաշէ կ'տանի.

Երկրորդ, երբ ազգ. բարձրագոյն ժողովներէն մէկուն մէջ Պատրիարքը տապալելու խորհուրդ կամ դիտում մը տիրելու ըլլայ, նախ այդ ժողովը իր պատճառաբանեալ հրաժարականը տալու կ'ելնէ.

Կան դեռ ուրիշ շատ ճշմարտութիւններ, բայց այս երկուքը բաւական են մեր հետեւեալ խնդիրներն բացատրելու համար.

Կիմանամք ստոյգ աղբիւրէ թէ Կրօն. Ժողովն հրաժարական տալու ելեր է խմբովին. Տուած կամ տալիք հրաժարականը պատճառաբանեալ է կամ ոչ, զայդ չգիտեմք, այլ սա գիտեմք ստոյգ թէ՝ դորա անդամները հիմակուընէ սկսեր են ձանձնել աստ ու անդ թէ իրենք հրաժարական տալու բռնադատուած են մինակ Պատրիարքին միապետական ընթացքին պատճառաւը, և՛ն՝ եթէ այս պատճառը յայտնի ալ չնշանակեն իրենց հրաժարագրին մէջ, սա ստոյգ է թէ անդամներէն ոմանք բերանացի խնդիր պիտի ընեն զայդ ընդհ. ժողովոյ յառաջիկայ նստին մէջ, երեսփոխաններէն զոմանս այժմէն իրենց կողմն ունենալնուն վրայ վստահ լինելով.

Արդ մենք այսօրուընէ ցոյց կտանք խնդրոյն հանգոյցին տեղերը, զայդ մի առ մի լուծելը ընդհ. ժողովոյ թողլով.

Իզմիրլեան արտաքսեցաւ ոչ միայն պատր. փոխանորդութենէ, այլ և գործոց ասպարէզ մ'ալ ունենալէ, զի միատեղ խորհրդ. յանձնախումբն ալ լուծուեցաւ, որ ազգ. ամեն արարմանց մէջ մատ ունէր. Ըսել է Իզմիրլեան այսօր ազգ. գործոց ընթացից վրայ ազդու ձայն չունի, բայց ի սոսկ երեսփոխանական քուէէն.

Իրեն հետ մէկտեղ Փափազեան ալ արտաքսուած է ազգ. գործոց վրայ ունէ ուղղակի ազդեցութիւն ունենալէ, զի ինքը թէ՝ Իզմիրլեանի ձեռօք կ'գործէր և թէ [illegible] յանձնախումբին մէջ.

Արդ երբ այսօր ոչ Իզմիրլեան կայ և ոչ յանձնախումբ, ըսել է Փափազեան ալ կերպիւ մը չէզոքացեալ է, զի Ս. Պատրիարքին գործելու կատարեալ ազատութիւն տրուեցաւ.

Բայց եթէ այս մարդոց համար անդիի ծայր անտանելի բան մը կայ նէ՝ այն ալ իրենց կամացը գործիք ըլլալ չուզող Պատրիարքի մը գործելու ազատութիւն ունենալն է, ուստի իրենց աւանդական սկզբունքն է՝ կամ պատրիարքին գործելու ազատութիւնը սահմանափակել ու չափաւորել, և կամ պատրիարքը տապալել.

Պատրիարքին գործելու ազատութիւնը սահմանաւորելու առաջարկութիւնը ընդհ. ժողովէն գալը յարմարութիւն չէր առներ, այլ հարկ էր որ վարչական ժողովներուն մէկէն գայ. Եւ քանզի Քաղ. ժողովոյ մէջ արձագանք չունի Փափազեան, ուստի Կրօն. ժողովէն պէտք էր որ գայ այդ խնդիրը.

Կրօն. ժողովն ալ, որ իր մէջ Իզմիրլեան և Խրիմեան մը ունի անդամ, կրնար շատ աղէկ գալ այս գործն ի գլուխ հանելու, զի Իզմիրլեան անշուշտ հաշտ աչօք չկրնար նայիլ ի ներքուստ Պատրիարքին իր աթոռն վերադարձը, որ իւր տարամերժումն և արտաքսումն ըսել է, երկրորդ՝ որ Ճերմակեանի արդարացուցումը, ինչպէս պիտի յառաջ գայ յանձնաժողովոյ վերջին տեղեկագրէն, Իզմիրլեանի մահն ըսել է, որոյ առթիւ կ'լսեմք թէ Իզմիրլեան արդէն գժտեր և հակառակեր է պատր. փոխանորդ գեր. Խօլասեանի հետ. Խրիմեան ալ Պատրիարքին ընդ. երկար մնալը չկրնար հաշտ աչօք նկատել, զի նա տեսաւ ընդհ. ժողովոյ վերջին նստին մէջ թէ՝ Ներսէս Սրբազանը քանի որ Պատրիարք մնայ, և առաջնորդական խնդրոց մէջ ալ բացառիկ իշխանութիւն մը վայելէ, որ մը չէ որ մը՝ Խրիմեան անպատճառ Պոլսէն պիտի հեռացնէ Վան կամ այլուր ղրկելու.

Ուստի Խրիմեան երթալէն առաջ՝ լաւ է որ Ներսէս մը երթայ. Ասի [illegible] է, ատոր բան մը չըսուիր.

Արդ փորձադաշտը պատրաստուած է, Կրօն. ժողովը յասպարէզ պիտի նետէ զայդ իր հրաժարականին առթիւ, ընդհ. ժողովոյ մէջ խնդիր ընելու, Փափազեան և արբանեակներն ալ պիտի ջատագովեն զայդ, կամ Պատրիարքը սահմանափակելով կաշկանդելու, և կամ զանի իր աթոռէն վերստին հեռացնելու համար.

Գործն այժմ այս վիճակին մէջն է. Հիմակուհիմայ ասկէ անդին չենք ուզեր երթալ. Մեք հանգոյցին տեղերը ցոյց տըւինք, քակելը կ'մնայ ընդհ. ժողովոյ.

Դարձեալ կ'խօսինք.

* * *

Կարինէն հետեւեալ կարեւոր թղթակցութիւնը կստանամք.

Տէր Խմբագիր

Ժանտաբորբի կալանակերպութեան դեռ ձեռնարկուած չէ, Կ. Պոլսէն գնդապետ մը գալըստեան սպասելով.

Ալաշկերտոյց և Պայէզիտոյց համար Գեր. Սրբազան Առաջնորդի կողմէն թագրիր գըրուեցաւ առ վալին և կայս. կոմիսէրս, որովհետև Բ. Դռնէն նշանակեալ Միւթէսարըֆը երեք ամսէ ի վեր ի Պայազիտ հասած չէր, ուստի ամեն ուրեք հեռագրուեցաւ թէ ո՞ւր է Միւթէսարըֆը. Հուսկ ուրեմն իւր մեկնած պաշտօնատեղիէն վանայ վալիին ձեռամբ պատասխան հասաւ թէ՝ 34 օրէ ի վեր մեկնած է. Զայս վալին Բ. Դըռան հաղորդեց հեռագրաւ, որ ճարէ տեսնէ... զի Միւթէսարըֆը կամ Քիւրտերէ սպանըուած կ'կարծուի և կամ գետամոյն եղած.

Նոյնպէս առ վալին հեռագիր հասաւ Երզնկայէն թէ Տէրսիմ վերստին ապստամբելով՝ արտաքսեր է Տէրութեան պաշտօնավարները. Իսկ Սղերդէն առ կոմիսէրս հեռագրուեցաւ թէ Ապտուլլահ պէյ ապստամբելով, մինչև իսկ կայս. զօրքերը գերեր ցրուեր է, վանայ վալին 2 թնդանօթով նոր զօրութիւն կ'հասցնէ այժմ...

Այս այն Շէյխն է, որոյ մասին Ճէվտէթ փաշային լաւ յանձնարարագիր ունի եղեր Քոմիսէր Եուսուֆ փաշան, ինչպէս և Շէյխ Ճէլալէտտինի տանը համար ես կեդրոնը այսօրինակ երբ վարուի, վա՜յ ուրեմն գաւառաց։

Նախաքննիչ դատական մասնաժողովոյ մէջ Բզլայ երբեմն Գայմագամ Իսմայիլ պէյ նախատեց զԱղաբեկեան Սարգիս էֆէնտին, մերժելով սորա նախագահութեամբ գումարեալ մասնաժողովոյ իրաւասութիւնը, Քոմիսէրք այս նախատանաց վերայ չկարծուիր թէ վրէժխնդրութեան դիմեն...

Սղերդի Գայմագամի կաշառառութեան առեն իբրև ականջալուր վկայ ի սկզբան պահուըտող և ապա հաւատարմաբար զանի ձերբակալող տասնապետը Զափթիչութեան կը բարձրանայ Քօմիսէրներէն վարձանձրուելով. յաջորդ օրը Ալայ պէյ զՉաւուշը գանակոծելով՝ համազգեստին վրայի նշանները կ'քակէ կ'հանէ և նէֆէրի յատիճան կ'իջեցնէ, և Քոմիսէրք այս նախատանաց ևս կ'տանին ու կ'համբերեն...

Իսկ Արծկէու Հայոց հանրագրի խորագրին վրայ «Էրմէնիստան Քոմիսէրլիյէ» նշանակուած լինելուն՝ «մենք Էրմէնիստանի Քոմիսէրներ չենք» ըսելով կը պոռչեն և Թուղթը Հայոց Առաջնորդարանը յետս դարձնելու չափ յառաջ կերթան է՛հ. մինչ Արծկէու Հայոց քըթերն ու ականջներն կ'կտրուի և կապաննուին Հայք Համզօ պէյէն, Քոմիսէրք փոխանակ աստուածաշնորհ այն մարդկային կերպարանաց բռնաբարութեանը դէմ սրտմտելու, կ'սրտմտին հէք գեղջուկ Հայոց վրայ որք սխալեր են այդպիսի ձևական ամենաոչինչ բանի մը մէջ. ի՞նչ. 4000 տարուան ազգի մը սրտին նուիրական բառը ջնջուի՞լ կարելի՞ է, մինթէ զա՞յս կ'պահանջէ դարուս յառաջդիմական ոգին, մինթէ ա՞յս կերպով բարենորոգիչներ կարելի է լինել...

Քոմիսէրք հեռագիր ընդունեցին Բ. Դրնէն թէ երեք ամսուան մէջ բարենորոգմունք գործադրուելու էին, և ժամանակամիջոցը լրանալու վրայ է . . . Պատասխանեցին Քոմիսէրք թէ «ըստ որում Բ. Դուռը անձուկ հրահանգ տուած է, և եթէ ազդու և գործնական միջոցներ չտրուի իրենց, անկարելի է որ այն վիլայէթի մէջ իրական բարենորոգմունք գործադրուին, մանաւանդ որ Հայք Պերլինի 61րդ յօդուածոյն գործադրութիւնը կ'պահանջեն . . . որոյ մասին նոյն հրահանգին մէջ բնաւ յիշատակութիւն չէ եղած ։»

Ի ձեռն Գեր. Վահան վարդապետի Անգղ. ընդհ. հիւպատոսին յանձնուեցաւ մէկ տեղեկագիր ևս, որ Դերջանի Հայոց տառապանքն ու հարստահարութիւնը կ'նկարագրէ ։

Գեր. սրբազան Առաջնորդը Պայազիտի Հայոց մասին անդադար Վալիին հետ կ'բանակցի ։

Անգղ. փոխ—հիւպատոսը այսր ժամանեց փոքր ազգ. պատգամաւորութիւն մը յանուն հայ բնակչաց՝ բարի և ողջամիտ գալստեան այցելութիւն պիտի տայ ։

Նախորդ թուղթայով Տիգրանակերտի 93ի Սալնամէն առնելով գրածիս մէջ միայն քաղաքաց և գիւղաքաղաքաց արու բնակչաց թիւը նշանակած էի ։ Ուստի երբ 93ի Սալնամէն քաղաքաբնակ իսլամին թիւը 61.161 կ'դնէ, և ոչ-իսլամինը 43.533, ինչպէս ուրեմն Այպէտին պէյինը 271.000 իսլամ կը գրէ և 58.400 ոչ-իսլամ, վերջինը անշուշտ գիւղերու արու բնակիչներն ևս հաշուած է, բայց մինթէ Խարբերդ և Սղերդնի հայաբնակ գիւղեր և գիւղաքաղաքներ չունի՞ն. երբ 61.161 իսլամը իւր գիւղերէն 200.000էն աւելի արու կառնու, ինչո՞ւ ոչ-իսլամը իւր գիւղերէն միայն 150.000ի չափ արու առնու ։ Ահա յայտնի կերևի ատի Ապէտին պէյի հրատարակած ազգահամարին խարդախութիւնը, զոր Գեր. Վահան վարդապետ ևս ի պաշտօնէ հաղորդեց տեղւոյս Անգղ. ընդհ. հիւպատոսին ։ ՀԱՅԿԱԿ

79 օգոստ. 25 Կարին

Զմշկածագէն ու Տիգրանակերտէն ալ կարևոր նամակներ ստացած ենք, զորս յաջորդ թերթով պիտի հրատարակենք այսօրուան տեղերնուս անձկութեանն համար ։

Այսօր միայն այսքանն ըսենք թէ, վերջին թղթաբերով Վանէն հասած տեղեկութեանց նայելով. շրջակայ Քրդերուն չարագործութեանց չափն անցեր է, գիւղեր և տներ կոխել, գովերը յափշտակել, և ոչխար ու տաւար քշել տանիլ սկսեր են նորէն ։ Ռուս հիւպատոսին Վան հասնելուն նախընթաց գիշերը յու. 28ին Այգեստանի եկեղեցւոյն [illegible] աղբով օծուած տեսնուեր է, իսկ Հայերը լռելեայն մաքրելով զայն, ձայն չեն հաներ ։

Տէրսիմի քրդաց և օսմ. զօրաց միջև ալ կռիւ մը տեղի ունենալով Մեծնկերտի մօտ Թիշտիկ ըսուած տեղը, զօրքերուն կոտորած տուեր են ։

Տեղւոյս եւրոպական լրագրաց նայելով. Բերայի դիւանագէտներն սկսեր են մեծ կարևորութիւն տալ Շէյխ Ապտուլլահի և ուրիշ քրդաց ապստամբութեանը, զորս զսպելու համար կանոնաւոր զօրք և հրամանատար ղրկուիլ կ'պահանջեն. կ'ըսեն թէ Քիւրտերը զսպելու համար Իսմայիլ Հագգը փաշան ղրկելու որոշումն ետ թողուիլը շատ աղէկ եղաւ, զի եթէ սա հոն երթար. անպատճառ օտարին միջամտութիւնը հրաւիրելու պատճառ պիտի տար, զի սա ինքն էր որ ժամանակաւ քիւրտերուն երես տալով, զանոնք չփացուց և աւարառութեան գրգռեց, նոյն իսկ տէրութեան գլխուն, ուստի և հիմայ ալ զինքը հոդ ղրկելը միևնոյն նպատակաւ ըլլալու էր, ուստի լաւ է որ չղրկուեցաւ, զի եթէ երթալու ըլլար, նորէն Քրդերէն Պաշը պօզուքներու գունդ մը պիտի կազմէր ։

Եւրոպացիք այժմ կ'ըսեն թէ՝ ահա Հայերը կեղեքող ու չարչարող քիւրտերը հիմայ ալ տէրութեան դէմ ապստամբութեան դրօշ կ'պարզեն ։

Վագթ այսօր այն դիտողութեանց պատասխանելով կըսէ թէ «Հայոց դէմ խժդժութիւն գործող քրդաց համար նշանաւոր քիւրտերն ամբաստանողներուն նպատակը՝ բռնութեանց առաջքն առնել տալ ըլլալուն չենք կրնար հաւատալ ։ Մենք ալ կ'ուզենք որ կըսէ, ապստամբութիւնը ժամ յառաջ զսպելու համար զօրք ղըրկուի, բայց չենք ընդունիր որ ըսէ, կառավարութիւնը թողուած ըլլայ որ Քիւրտերն Հայոց դէմ բռնանան ։ Իսմայիլ փաշան հոն ղրկելուն նպատակը՝ Քիւրտերէն Պաշը պօզուքերու բանակ մը կազմել չէր ։ Այս ապստամբութիւնն ալ քաղաքական հանգամանք մը ունենալով, տիրլօմաթներն իրաւունք չունին խառնուելու կըսէ ։ բայց գործը կերկարաձգուի եղեր, — է՛հ, կայսրութիւնը ինչպէս ամէն բանի մէջ, նոյնպէս և այս գործին մէջ ալ մեծամեծ դժուարութեանց մատնուած է, որք զինքը կ'կաշկանդեն, իսկ համբերութիւնը բարի է . . .

Վագըթ ըսել կ'ուզէ թէ՝ Դուռը ինքն ալ կուզէ քրդաց ապստամբութիւնը զսպել, բայց ի՞նչ ընէ որ դրամ չունի ։ — Լաւ տեղւոյն քրիստոնեա՞յքը ինչու չզինուորեր և զէնք չտար որ քիւրտերն զսպեն, ա՞ս ալ դըրամի կարօտ է ։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

Վիէննա 14 սպտմ.

Աւստրիոյ խորհրդարանը ամսոյս 30ին պիտի բացուի։ [illegible] ներուն մէջն է նաև Պոսնա-Հէրսէքի գաւառին վարչական օրինաց ծրագիրը։

Վիէննայի մէջ այնպէս կը կարծուի թէ, Կորչաքոֆ իշխանը եթէ գործէ քաշուելու ըլլայ, Լօպանօֆ իշխանը պիտի յաջորդէ իրեն։

Այս առաւօտ հասած

Բարիզ 16 — Բարիզի և Լոնտրայի Պորսաներուն մէջ տեղի ունեցած անկումն յառաջ եկաւ Ռուսիոյ կայսեր մեռած ըլլալու զրոյցէն։ Այս լուրը անհիմն ելաւ։

Լոնտրա 16.—Սիմլայէն հեռագիր մը կ'ծանուցանէ թէ՝ Էմիր Եագուպ խան նորէն նամակ մ'ալ գրեր է. ցաւ յայտնելով Գապուլի անցից վրայ և խոստանալով յանցապարտները պատժելու։

Բորթմաութի նաւահանգստէն օգնական զօրք և ռազմամթերք նաւ կ'դնեն Աֆղանիստան ղրկելու։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսեր անձնական գանձուն վերատեսուչ Հասան Ֆեհմի էֆ. Հաշուակալ շինութեանց պաշտօնեայ ։

Րիզա պէյ ալ Կ.Պոլսոյ Քաղաքապետ անուանեցան ։

—Այսօր և վաղը Պայրամին տօնին առթիւ, Ղալաթիոյ Պորսան գոց է ։

— Նիկոմիդիայէն հետևեալ նորոգ չարագործութիւնները կը գրեն մեզ ։

Մի քանի օր առաջ քաղաքէն 2 1/2 ժամ հեռի, Մէչէկիք քյու- ուած տեղը 10ի չափ Չէրքէզը Խուրտպէյլէնկ գիւղացի 4 հոգի կ'կողոպտեն առանց անձերնուն վնաս մը հասցնելու, 100 ոսկւոյ չափ դրամ՝ ձիերնին և ջորի մը յափշտակելով որ 10—12 ոսկի կ'ընէր ։

Շբ. օր մի քանի ճանբորդք ընտանեօք միատեղ, նոյն տեղը դարձեալ չէրքէզազգեստ 4–5 անձերէ կ'պաշարուին, առանց ճանբորդաց ձիոց սանձէն բռնելով անտառաց մէջ կուզեն տանիլ ։ Նոյն պահուն Ատաբազարի նախորդ գայմագամը, որն որ քննիչ Իպրահիմ պէյի ձեռօք պաշտօնանկ լինելով, դատաստանը Ատաբազար տեսնըուելու համար հոն կ'վերադառնայր Նիկոմիդիայէն կառքով, երբ կ'լսէ կանանց և մանկանց աղաղակներն և լացն ու կոծը, կ'փութայ հոն դիմել և տեսնելով եղած բռնութիւնքը, քանի մը յանդիմանական խօսք կուղղէ չէրքէզներուն, որք աւելի հարուստ աւար մը գտած ըլլալով կ'յարձակին Գայմագամին վրայ, սա ինքզինքը պաշտպանելու համար քովի րէվօլվէրը կ'քաշէ, իսկ Չէրքէզք տեսնելով սորա ընդդիմութիւնը, «հո՛ս ալ կուզես իշխանութիւն բանեցընել, հոս անտառ է» ըսելով գնտակ մը կարձակեն, որ կուրծքին աջ կողմէն մանելով ձախէն դուրս կ'ելնէ ։ Իսկ Գայմագամը չզգալով աչքի բերան կերած հարուածը, կառքէն դուրս կը նետուի կռուելու, բայց հետզհետէ նետուած 5—6 գնտակի հարուածներուն չկրնալով դէմ դնել իսկոյն կ'իյնայ ու վերջին շունչը կ'փչէ, իսկ իւր միւս ընկերներն կ'կողոպտուին, որ ատեն առջի ճանբորդներն պատեհ միջոց գտնելով կ'փախչին անվնաս կազատին. կառապանն ալ, որ հայ մէկ եղեր, յանդգնելով դէմ դնել չէրքէզներուն, դաշունի քանի մը թեթև հարուածով սա ալ ետ կ'մղուի ։

Կիրակի օր ժամը 7ին միջոցները յիշեալ Գայմագամին մարմինը կառքով Նիկոմիդիա կ'բերուի, ուր հարկ եղած քննութիւնն ըլլալէն ետքը կ'թաղուի ։ 2–3 ժամէն վերջը կառավարութեան կողմէն 3–4 ձիաւոր ոստիկան կ'ղրկուի չարագործները բռնելու, որք դեռ բընտռելու վրայ են ։

Նոյն օրը պօլսեցի քանի մը հայազգի խաշնվաճառք (ճէլէպ) նոյն կողմերը դարձեալ յարձակում կ'կրեն, բայց վրանին սակ չգտնուելուն համար անվնաս կազատին ։

—Ֆիլիպէի համանուն թերթը կ'գրէ թէ Թաթար—Բազարճըքի պուլկարները թող չեն տար եղեր տաճկաց որ Մինարէներն լուսաւորեն, ինչպէս սովորութիւնէ Ռամազանի մէջ, կ'ըսուի թէ մինչև իսկ երկու Մինարէներու մէջտեղը շինուած [illegible] կանթեղները քանդելով ջախջախեր են։ Զրոյց մ'ալ կայ թէ՝ նոյն պուլկարներըն դարձեալ Ռամազանի 12ին կրակի տուեր բռնկցուցեր են Բիրիպէյ անուն մզկիթը, որն որ այժմ աւերակ դարձած է։

—Թայմզ երէկ Գանտահարէն ստացած մէկ հեռագիր կ'հրատարակէ, ծանուցանելով թէ՝ Աֆղանիստանի Էմիրը Եագուբ խան՝ Գապուլ կոչեր է Հերաթի և Պալխի նահանգին զօրքերն և Ղիլզայի ցեղերը, և թէ կրօնական պատերազմ հրատարակեր է Անգղիացւոց դէմ:

—Սըր Լէյարտ (Ն.Տ.) հկտմ. 10ին Պօլիս պիտի վերադառնայ: Լոնտրայի մէջ կ'կարծեն դեռ թէ սորա ուղեւորութիւնը քաղաքական ոևէ նպատակ մը չունի: Պ. Մէլէտ, որ յառաջիկայ ուրբաթ օր Պօլիս պիտի գայ, հոս պիտի մնայ մինչև Սըր Լէյարտի վերադառնալը:

—Ռուսիոյ Գուլճայի վիճակին 5 միլիոն րուպլի դրամական փոխարինութեամբ Չինաստանի ծախելու դաշնագիրը երկուստէք կնքուեր է:

—Րումանիոյ արտ. գործ. պաշտօնեայ Պ. Պէօրէսքօ բչ. որ Պուքրէշ դառնալով պաշտօնին գլուխն անցեր է:

—Պայրամէն ետքը Բ.Դուռը գանձային խնդրովը պիտի զբաղի, որ ամենակարևորն եղած է, զի գանձուն գտնուած վիճակը աճարկու և սոսկալի բան է, որոյ առաջքը եթէ չկարենայ առնուիլ աներկիւղ և ազդու գործողութեամբ մը, պետութիւն կրնայ կործանել:

—Դուռը երէկ պաշտօնապէս կ'յայտարարէ յապահովութիւն մաքսատան հասոյթից երաշխաւորութեամբ փոխատուաց թէ. յիշեալ փոխատուութեանց վճարմանը իբր երաշխաւորութիւն ցոյց տրուած անուղղակի տուրք հասոյթներն՝ ի հարկին կառավարութենէն առնուելով իր ստիպողական պիտոյքը գործածելու մասին երևան ելած զրոյցներն անհիմն են, ընդհակառակն Դուռն հաստատապէս որոշած է իր ստանձնած պարտականութիւններն յարգել մինչև որ երաշխաւորեալ փոխատուաց պահանջքը հատուցանելով ջնջուին:

—Հիւսիսային Ովկիանոսի Պէհրինկի նեղուցէն Եւրոպային ծովով Ասիա ճանբորդելու նոր ճանբայ մը գտնուեր է, որով Սիպերիոյ վաճառականութիւնը երթալով պիտի բարգաւաճի:

—Լոնտրայի կլօպ թերթը կ'պատմէ թէ, Եթովպիոյ Մէնէլիք թագաւորը, թէպէտ կրօնքով ղպտի, բայց կաթոլիկ միսիոնարները պատուելուն համար, Պապն ալ այս անգամ իտալացի գիտնականի մը ձեռօք ոսկեղէն փառաւոր թագ մը ղրկեր էր իրեն: Իսկ իտալացին Հապէշստանի մէջ վայրենի աւազակաց ձեռքն իյնալով, իր բոլոր ունեցածներն՝ ինչպէս նաև ոսկեղէն թագն ու պապական կոնդակը կ'կողոպտուի: հետևաբար Պապին ղրկած այդ թագը այժմ վայրենի աւազակապետի մը գլխուն զարդն եղեր է:

—Նգզ. Թերթ մը Ղազի Օսմանփաշայի վրայօք հետեւեալը կ'գրէ: Օսման բաշա այժմ իբրև սերասքէրի պաշտօնեայ 315 ոսկի ամսական կառնէ, իբրև կ.ս. բանակին ընդ.հ. հրամանատար՝ 315 ոսկի ալ զատ ամսական, իբրև պալատան մուշիր՝ 40 ոսկի, իբրև Ա. զօրաբանակին մուշիր (որոյ այժմ Տէրվիշ բաշա տեղն անցաւ) 225 ոսկի որ կընէ ընդամենը 1305 ոսկի, Նոյնպէս զատ Սուլթանին անձնական գանձէն 90 ոսկի ամսական կ'տրուի Օսման բաշայի հարէմին, 27ական ոսկի ալ որդւոցը համար: Օսման բաշա իւր այդ չորս պաշտօններուն յատուկ ռոճիկներն (թային) ալ կառնայ, զոր ծախելով ամիսը 30 ոսկի ալ ասկէ կ'գոյանայ, որով ամիսը 1800 ոսկի եկամուտ մ'ունեցած կըլլայ: Օսման բաշա այս գումարն ամբողջ կրնայ պահել, զի բնաւ ատոր մէկ մասին պէտք չունի, ինքը պալատը կանչուէ ժամանակը, հոն կ'ուտէ կ'խմէ, իր բոլոր պէտքը պալատէն կ'հոգացուի, բնտանիքին և սպասաւորացը համար յատուկ կառքերով օրը 3 անգամ պալատէն կերակուր կ'ղրկուի իր խօնախը, Օսման բաշայի սպասաւորաց ամսականներն և իր ու ընտանիքին և ղուլակաց զգեստուց ծախքը պալատէն կ'վճարուի: Ասկէ զատ կայրը Պէշիկթաշի մէջ գետին մը շնորհելով Օսման բաշայի որ վրան իրեն համար խօնախ մը շինուի, մինչև որ այդ շինութիւնն աւարտի՝ ընտանեօք իւր այժմու նստած խօնախին վարձքն ալ պալատէն կ'վճարուի: Ասոնցմէ զատ Օսման բաշայի իբր ընծայ՝ թէ ծանրագին դոհարեղէններ և թէ մեծաքանակ գումարներ նուէր կ'տրուին: Վերջապէս Բըլէվնայի իւցացնէ խնայողագէտ մէկն ըլլալով, մինչև ցարդ թէպէտ հարստութիւն չունէր, բայց հիմայ մեծ հարստութիւն դիզելու վրայ է:

—Աւստր. զօրաց՝ Թաշլըճան գրաւելուն վրայ, տեղւոյն տաճկըներն այլուր գաղթելուն լուրը սուտ կ'հանուի: Աւստր. զօրքը ճանբան բնաւ դիմադրութիւն չէ տեսեր: Թաշլըճայի օսմ. պաշտօնավարք ըստ առաջնոյն իրենց պաշտօնին վրայ կ'գըտնուին, և դրնէն հրահանգ առեր են աւստրիացւոց հետ հաշտ երթալու:

—Ցունաստանի կառավարութիւնը հրահանգ ղրկեր է Պօլսոյ իր պատուիրակացը որ Ժ.Գ. Ատենագրութեան վրայ օսմ. պատուիրակաց տուած մեկնութիւնն առանց ընդունելու շարունակեն բանակցութիւնն, իսկ այդ մեկնութիւնը դաշնագիր տէրութիւններէն սպասեն:

ծելու:

Պիւրօ փոքրամարմին նիհար անձ մ'էր, գուող երկայն մազերով, որոյ չոր և խրթուս մէջ անցած թըփաձև հերաց փունջերն՝ տարօրինակ և այլանդակ խոչորութիւն մը կ'տային գլխոյն: Դէմքին չառագոյն մորթը՝ երեսին անկիւնաւոր և դուրս ցցուած ոսկորներուն կ'փակչէր: Բարակուկ և մէջ տեղէն կտրած քիթ մ'ունէր, այնպէս որ քթին ծայրը շիլուցիչ վեղարաձև գործիքի մը պէս կ'իջնէր բերնին վրայ, որոյ երկար ատամանցը մէջ տեղերէն իր ծխամորճին գլանիկը լայն ճեղքուածներ բացած էր:

Կարմրորակ մօրուքէ մանեակ մը ծամածուռ կը շրջապատէր իր այտը, կզակին անկանոն և անկարգ գծին հետևելով: Աչքերը չափէ դուրս խրթուս մօտեցած էին, կլոր, ճերմակին մէջն արիւնոտ, արտեւանունքը արագ կ'գոցուէր, իսկ աչքերն լի էին բոլորովին այնպիսի վախկոտ յանդգնութեամբ մը՝ որ սրիկայի մը էական յատկանիշն է:

Պիւրօ սպասաւոր եղած էր: —Իսկ իւր հանդերձը կերպիւ մը մինչև սերճաշուք ըլլալու չափ յառաջ տանելու կ'յանդգնէր: Լաւ և ազնիւ չուխայէ գորշագոյն ֆիկնոց (ռըտինկօթ) մը հագած էր, որդան կարմիր թաւիշէ բաճկոն մը, երկնագոյն կապուտակի զարնող դիպակէ լայնածաւալ փողպատ մը, դեղնագոյն ծաղկօք ասղնագործեալ ծայրերը: Մոխրագոյն լանկէկ տափատ մը կ'իջնէր սրունքներն ի վար, առանց ետևլօք ծալքեր ընելու իւր տափուկ և ոսկորները ցցուած ոտքերուն վըրայ: Գոհարեղէն ալ կ'կրէր վրան: Ասպետական խոշոր մատանի մը, ցանցակերպ ոսկիէ շղթայ մը, և շապիկին կուրծքին վրայ ալ երկու բղեղ կար ոսկերչակերտ և ապիտակարուռ, օղակներուն մէջ անցուցած, շապկին առջևի ճեղքը կոճկելու համար:

ւիթը՝ այն ատեն այսօրուընէ աւելի մթին, և աւելի ցեխոտ էր, Վերջերս աւաղուած են:

Սէն Պոլվարին և Կրանժ-Պաթըլիէա: Լըբըլիթիէ և Բինօն փողոցներուն մէջ տեղը գտնուած չքեղ և բազմամարդ սոյն տեղւոյն խոնարհ հրապարակն էր:

Կ'թուի թէ ամեն մէկ պալատ, իւր կարեւորութեանը համեմատ, մեծ կամ փոքր մէկ մէկ աղբանոց պէտք է ունենայ: Օբերայի թատրոնը, որ մինակ թագաւորներ կընդունի խնդացնելու համար, մինակ այս խոնաւ ծակն ունի, մինչդեռ Թիւյլըրիի պալատը իր հոյակապ պատուհաններն այնպիսի աղմուկի մը վրայ կ'բանայ՝ որ Հերքիւլէսի աւելը կրնայ չփոթել, և այս այն ատենն որ՝ մինչև ուր ցեխոտ մարդ մը տեսնուելուն պէս, առակի կարգ անցած է ըսել թէ՝ «Քարուզէլի հրապարակէն կ'գայ կոր»:

Իսկ Օբերայի թատրոնին փոքրիկ գաւիթը՝ հեռի է նմանելէ այդ շրջափակին, որ տիեզերքին ամենէն գեղեցիկ հրապարակը պիտի ըլլայ, եթէ մարդ կարենայ ատկէ անցնիլ՝ կէս-ոտք բարձրութեամբ աղտեղութեան մէջ խրդուելէ առանց վախնալու: Աս ալ տղմոտ է, բայց համեստօրէն, ինչքան որ կ'վայլէ այսպիսի նեղ ու անշքան խորշի մը:

Այս հրապարակը կ'հաղորդակցի մեր վերն յիշած չորս փողոցներուն հետ, ճեմավայրներուն, անցքին եւ ընդերկրեայ երկու ճանբաներու միջոցաւ, որոց արձագանքը, իրենց կամարներուն տխրատեսիլ կերպարանքին համաձայն, աւելի սիրոյ հառաչներ կ'կրկնեն քան թէ ցաւագին մրմունջներ:

Դուքը և իւր քարտուղարը Պիւրօ՝ գրեթէ փոքրագաւթին մէջ տեղը, կեդրոնը կեցեր էին, որպէս զի աւելի ապահով և զերծ լինին մէկէ մը լսուելու: Նուաղավայրի մեր երիտասարդն ալ անշարժ կ'կենար, ա-

ՀՈՄ ԴՊՐՈՑ ԱՄԵՐԻԿԱՑՒՈՑ

ՅԻՒՍԿԻՒՏԱՐ

Դպրոցին լեզուն Անգղիերէն է ։

Պիտի բացուի այս անգամ Սեպտեմբեր 4/16 ։

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Ի ՊԷՏՍ ԴՊՐՈՑԱՑ

Ցօրինեաց

Ն Մ. Մէրաքեան

Ահաւասիկ առաջին դասագիրք մը ընթերցանութեան, որ տղայոց հասկացողութեան յարմար բարոյալից և զբօսալի նիւթեր պարունակելէ զատ, քանի չափ յաւակապէս փորագրեալ պատկերներով ճոխացեալ է։

Սոյն գրքոյկը 112 երեսէ բաղկացեալ, մաքուր կերպով տպագրեալ և կազմեալ ըլլալով, կ'ծախուի Նէնի Ճամի Չիւինկիրլէր ճառտէսի Թիւ 2 Մ. Գալուստեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով։

Գին 2 ու կէս ղրշ. արծաթ

ՆՈՐ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

ՑՕՐԻՆԵՑ Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

Կը ծախուի Ենի Ճամի Չիլինկիրլէր ճառտէսի Թիւ 2 Մ. Գալուստեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով։ Գին 1 Ֆրանք

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ

Ուսումն Հաստատութեան Ս. Եկեղեցւոյ

ԳՐԵՑ

Գարեգին Վ. Սրուանձտեանց

Երկրորդ տիպ

Գին 60 բարա արծաթ ։

ՖՐԷՆԿԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒ

Թիւ 362 Ուզուն-Չարշը

Այս գրատան մէջ սկսած է գրի և գծագրութեան վերաբերեալ պիտոյքներ ծախուիլ։ Գիներու չափաւորութիւնը ուզողը կրնայ փորձով տեսնել ։

—o—

ԱՌԱՋՆՈՐԴ

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԿԼԻԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒ

Աշխատասիրեաց

Մ. Պօղոսարեան Հէտեան

1879

Անգլիերէն լեզուին դիւրաւ ընտելանալու և քիչ ատենի մէջ խօսիլ սորվելու համար յարմարագոյն մէկ հատիկ գործի մը կրնար համարուիլ այս նոր գիրքը, որ 240 երեսէ բաղկացեալ է և կ'պարունակէ հետեւեալները։

Մասն Ա. Քերականական կանոններ։—Մասն Բ. Զրուցատրութիւն։—Մասն Գ. Անգղիերէնի յատուկ ոճեր։—Մասն Դ. Համառօտ Նմանաբանի։—Մասն Ե. Համառօտ Բառական Հայերէնէ յԱնգլիարէն։—Մասն Զ. Համառօտ Բառարան Անգլիերէնէ ի Հայերէն։

Արամեան տպարանէն ի լոյս ընծայուած այս գործը՝ մաքուր տպագրութեամբ եւ անգլիական կազմով գեղեցիկ կերպիւ պատրաստուած՝ կը ծախուի ամէն գրավաճառաց խանութները ի գին երկու Ֆրանքի։

—o—

ՓԱՆԱՍԷ

Կոչուած ցաւի դեղը բոլորովին բուսեղէններէ բաղադրուած ըլլալով թէ՝ ներսէն և թէ՝ դուրսէն կը գործածուի ու բազմաթիւ ցաւեր ու հիւանդութիւններ շուտով կը բժշկէ, ինչպէս որ վարը յիշուած է։

Ամէն տեսակ Փովի, Ըոտամոքսի, մէջքի կամ Աղիքներու ցաւեր ու նաև Թանչք, Քօլէրա և այլ ամառուան հիւանդութիւններ ունեցողները այս դեղէն խմելու են հետեւեալ կերպով։ Կէս գաւաթ ջուրի մէջ, գիր ապուրի մը դգալէն աւելի շաքար, վրան լեցուր անուշի դգալ մը Փանասէ աղէկ մը խառնէ ու խմէ ։

Կոկորդի հիւանդութեանց, և Ուռեցքի համար դեղը վերոյիշեալ կերպով պատրաստէ ու ժամը կամ երկու ժամը հեղ մը՝ մէկ կամ երկու անուշի դգալ այն բաղադրութենէն խմէ։ Ցօղացաւի, Ռիւմաթիզմի, Ոտքի ցաւի, Ստամոքսի ու տեսակ տեսակ կանակի ցաւերու համար դուրսէն փանասէ քսելով աղէկ մը շփելու է։ Ակռայի ցաւի համար քիչ մը բամպակ փանասէի մէջ թաթխելով ցաւած ակռային վրայ դնելու է։

Ամէն ատեն երբոր ցաւի մը համար դուրսէն փանասէ քսել հարկ կըլլայ, եթէ քիչ մըն ալ խմուի աւելի շուտ բժշկութիւն կըլլայ ։

Մարմնոյ այրուած կամ ճմլուած տեղերը բժշկելու համար վասնգը պատմճածին պէս փանասէէն վրան աղէկ մը լեցնելու է։ Դանակով եւն. կտրուած վէրքերը բժշկելու համար՝ արիւնը չորցած շուտով մը վէրքը կապելու և կապին վրայէն Փանասէ լեցնելու է մինչև որ ցաւ մը թրջի։ Փանասէն նաև արեան շրջանը կարգադրէ ու բոլոր բնութիւնը կը զօրացնէ ։

Այս դեղին օգտակարութեանը վրայ երկար էն գրել աւելորդ կը համարիմք, գործածողները զայն միշտ կը գովեն, ուզողը կրնայ անձամբ փորձել. գինն աժան է ։ Կը ծախուի Մրնասեան և Ընկերաց Ամերիկեան վաճառատունը որ ի Գալաթիա կ. Պօլսոյ

Ղալաթիա ԳՇ. 4 Սեպտ.

ԸՆԴՀ. ՊԱՐՏ. ՍՐԺ.

Բաց		11 39
Ցած գին		11 34
Բարձր գին		11 39
Գոց		11.34
Թղթադրամ բաց		825 00
ցած		810 00
բարձր		825.00
ժամը 11		812.00
Փոխ. 63ի	Ֆր.	000.00
» 65ի	»	065 00
» 69ի	»	063 00
» 73ի	»	059.00
Գանձատոմս		20.00
Սօսիէթէ Ժէնէրալ		4.00
Սօսիէթէ Օթօման		3.10
Պանք տը Քօնսթ.		5 25
Քրէտի Ժէնէրալ		3 38
Թրամվէյ		3 75
Բում. Երկաթուղի		42.00

ԸՆԹԱՑԻԿ ԴՐԱՄՈՑ

(Ամ. ոսկի 100 առ. 1 հարիւր)

Անգղ. ոսկի	109.10
Գաղղ. »	87.04
Բօլ	89 39
Քրըմէց	51.12
Հինգնոց	17 20
Մէթալիք	16.20
Ճերմակ մէճիտ	06 05
Պղինձ	545.00

կանչը լարած՝ գաղտնի խօսակցութիւն մը մտիկ ընելու, փայտակերտ սիւնաշարքի մը բարակուկ սիւնակի մը ետևօքը կանգնած ։

Եթէ ոճիր մէկ իր ականջօքը մտիկ ընել խօսակցութիւն մը՝ որուն մասնակից չէ ինքը, նուազագոյնն մեր երիտասարդը իրօք յանցապարտ էր, զի լրտեսելու դիրքին մէջ գտնուող մարդու մը պէս՝ վիզը դէպ 'ի խօսակցութեան ձայնին կողմը երկնցնելէն՝ աղէն չէր տեսներ թէ ձեռքի սիկառը մարեր էր։

—Հրեշտակային մաքրութեամբ մը կապոյտ աչեր, կ'ըսէր դուքսը՝ կերակրոյ վրայ խօսող որկորամոլի մը յատուկ եռանդուն ախորժակով, —չուշանագոյն դէմք մը . . .

—Եւ վարդագոյն, յաւելցուց Պիւրօ քմծիծաղով մը, —այնպէս ըլլալու է.

—Լաւ՛ . . . ընդմիջեց դուքսը.—Պայծառագեղ ճակատ մը, որոյ վրայ կ'բաժնուին խարտեաշ հերաց վարսեր, որք մետաքսէն ալ հազարապատիկ աւելի կակուղ և ալորկ ըլլալու են ։

—Բաւական է և շատ, մըլտաց Պիւրօ, —բայց նոյն իսկ եթէ ըստ ձեր սովորութեան՝ երեսուն երկու ընտիր մարգարիտ ալ գնէիք դորա բուստէ բերնին մէջ, դարձեալ նշան մը չսեպուիր. . . քանի՛ տարեկան կըրնայ ըլլալ.

—Տասնեվեցէն տասնեւութն տարեկան ։

—Սիրուն բան. . . իսկ իր տարփաւո՞րը. . .

—Զ'ըսի՞ քեզի թէ եղբայրն ըլլալու էր նա.

—Բէ՛հ, ըսաւ Պիւրօ, —ինչքա՛ն տանիկ եղբայրներ տեսեր եմ. . .

—Լաւ՛. . . եթէ երբեք մաքրութեան և անբծութեան գրոշմը կրող շնորհալից դէմք մը կայ նէ. . .

—Է՛հ, պարոն դուքս . . . ամեն կին մաքուր է

և անբիծ՝ մինչև տասներկու տարեկան . . . կան որ մինչև տասնեհինգն ալ կ'հասնին, տուիծ մը կամ պատեհութիւն մը եթե չներկայանայ իրենց . . . կ'կարծէ՞ք թէ ամենափոքրիկ սխալ քայլ մը՝ նշան կ'դնէ իրենց այտին վրայ . . .

—Պարո՛ն Պիւրօ . . .

—Հա՛հ, հա՛հ, հա՛հ, շարունակեց այս վերջինը կատարեալ անպատկառութեամբ, —ի՞նչ ալ խայտաճամուկ կ'ըլլային, հէ՛, անանկ չէ՞, պարոն դուքս ։

Դուքսը ուժգնութեամբ ոտքը գետինը զարկաւ ։

—Կատակ է բրածս, վրայ բերաւ Պիւրօ՝ խօսուածքին ձևը փոխելով. —կին կայ՝ կին ալ կայ . . . Հիմայ պիտի տեսնենք ա՛. . .

Իր փայտակերտ բարակ սիւնակին ետևէն՝ մեր երիտասարդը բոլոր այս խօսակցութեան ականջ կ'դնէր՝ անշարժ, հանդարտօրէն պեխերը կ'ոլորէր, և բնաւ չէր նմաներ այնկոչտ անձերուն, զորս թատերգակ հեղինակներն կ'սիրեն բանի մը ետևը պահուըտցնել, և մերթ ընդ մերթ աչքը խփելով ըսել տալ իրեն կամաց մը (ամուր ձայնով) սա բառերն, «Անօրէ՛ն . . . մատնի՛չ . . . սոսկո՛ւմ . . . վրէ՛ժ . . .» Ընդհակառակն մեր երիտասարդը՝ իր սիւնակին ետևը պահուըտած՝ ամենայն հանդարտութեամբ՝ դքսին և իր քարտուղարին մէջ անցած խօսակցութիւնը կ'լսէր ։

Փոքրիկ այս հրապարակը, սակայն, բոլորովին անմարդի էր, ըստ սովորութեան, ընդերկար միջոցի մէջ հազիւ քանի մը հոգի ճեմավայրէն մեկնելով, անկէ կ'անցնէին, Կրանտ-Պօթըլիէրէն Բրիօն տանող ներքնուղիքը (թընել) երթալու համար, և որոց մէկուն մէջ կ'բացուէր Օբերայի թատրոնին գինապանին խուցը ։ Դուքսը և իր խօսակիցը իրաւունք ունէին հոգ ինքզինքնին կատարելապէս մինակ և առանձինն կար-